

U SARADNJI POMORSKIH MUZEJA PIRANA I KOTORA
 U PALATI GRGURINA ORGANIZOVANA ZAPAŽENA IZLOŽBA

Kapetan Baldomir Podgornik đak kotorske Nautike

Autorica izložbe Duška Žitko 7. septembra govori na otvaranju izložbe *Zapovjednik kap. Baldomir Podgornik i prvi (jugo) slovenski preookeanski brod Rog*

Dragocjena potvrda pomalo zanemarenih istorijskih i kulturnih veza Slovenije i Boke Kotske stigla je početkom septembra u prostor Palate Grgurina u obliku multimedijalne izložbe dugog naziva koji vrlo precizno sve znatiželjne upućuje na temu: **Zapovjednik kap. Baldomir Podgornik i prvi (jugo) slovenski preookeanski trgovački brod Rog**. Kap. Baldomir Podgornik (1913-1989) je bio đak kotorske Nautike i to je posebna poveznica koja izložbu spaja sa Kotorom.

Organizatori izložbe – naš gradski i republički Pomorski muzej Crne Gore i slovenački muzej

iste tematske nominacije, Pomorski muzej **Sergej Mašera** u Piranu, obezbijedili su da se kotorski ljubitelji pomorske baštine i istorije u multimedijalnom obliku upoznaju sa službovanjem na moru kapetana Podgornika i plovidbenom istorijom broda *Rog*.

Autorka ovog izložbenog poduhvata je **Duška Žitko**, čiji je stric bio kapetan Podgornik. Izložbu je 7. septembra otvorila **mr Stanka Štukelj**, opunomoćena ministarka, zamjenica ambasadora Republike Slovenije.

(Više na stranama 3, 4 i 5, 6, 7 i 8)

Jedra Boke je mjesečna publikacija
Pomorskog muzeja Crne Gore
 Septembar 2018. godine

Direktor Pomorskog muzeja
 Andro Radulović

Savjet Pomorskog muzeja
 Od 14. septembra 2017. g. formiran je
 Savjet Pomorskog muzeja koji će naredne 4
 godine raditi u sljedećem sastavu:

Đuro Beli Prijić, predsjednik
 Draško Dragaš, član
 Dragana Lalošević, član
 Vesna Prlja, član
 Slavko Dabinović, član

Prijatelji i saradnici
 Mr Mileva Pejaković Vujošević
 Prof. dr Antun Sbutega
 Prof. dr Gracijela Čulić
 Don Anton Belan
 dr Stevan Kordić

Prof. dr Milenko Pasinović
 Milan Sbutega
 Zoran Radimiri
 Željko Brguljan
 Petar Palavršić
 Slavko Dabinović
 Radojka Abramović
 Jelena Karadžić
 Ilija Mlinarević
 Milica Vujović
 Smiljka Strunjaš
 Danijela Nikčević

Jedra Boke sadržajno i tehnički oblikuje
 Drago Brdar

Pomorski muzej Crne Gore Kotor
 Trg Bokeljske Mornarice 391 Kotor, 82000
 Telefon: +382 (0) 32 304 720
 Fax: +382 (0) 32 325 883
 Website: www.museummaritimum.com
 e-mail: pom.muzej.dir@t-com.me

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastao je postepenim razvitkom prvobitne zbirke Bratovštine Bokeljska mornarica, utemeljene oko 1880. godine, koja je od 1900. godine otvorena za javnost, a 1938. godine preuređena i otvorena na prvom spratu sadašnje muzejske zgrade, barokne palate plemićke porodice Grgurina iz početka XVIII vijeka, koja je od 1949-1952. godine kompletno restaurirana i adaptirana za potrebe Muzeja. Danas je Pomorski muzej institucija kulture Republike Crne Gore.

Misija Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru je da čuva sjećanje naše zajednice na bogatu pomorsku istoriju Boke Kotorske i njeno izuzetno kulturno nasljeđe.

Konzervatorska radionica zablislala punim sjajem

Pomorski muzej Crne Gore dobio je krajem septembra potpuno novu, opremljenu modernom opremom konzervatorsku radionicu. Nova konzervatorska radionica nastala je u prostoru bivše stolarske radionice Muzeja, u prizemlju Palate Grgurina. Taj prostor je tokom proteklog ljeta preuređen u radionicu konzervatorske namjene, a radovi su uključivali zamjenu električne i ugradnju vodovodne instalacije, kao i obimne zidarske i molerske radove.

Naš muzej i Kotor sada imaju savremenu konzervatorsku radionicu koja će, osim za naš i druge muzejske institucije, biti u službi cijelom gradu. Oprema za konzervatorsku radionicu nabavljena je od renomirane firme iz Zagreba. Muzej ima dva iskusna konzervatora sa konzervatorskom licencom.

Fotografije: S. Dabinović

Kapetan Baldomir Podgornik đak kotorske *Nautike*

nastavak sa strane 1

Prostor na drugom spratu Palate Grgurina 7. septembra: gospođa mr Stanka Štukelj otvara izložbu *Zapovjednik kap. Baldomir Podgornik i prvi (jugo)slovenski preoookeanski brod Rog*; u pozadini Dolores Fabian, voditeljica programa i klapa *Incanto*

Izložba *Zapovjednik kapetan Baldomir Podgornik i prvi (jugo)slovenski preoookeanski trgovački brod Rog* konceptualno je bila prilagođena nevelikom prostoru u kome je bila organizovana te je u jednom uglu salona na drugom spratu Palate Grgurina bio postavljen dio ekspozicije, video prezentacija sa fotografijama (autora Baldomira Podgornika) i muzika iz njegovog najljepšeg životnog perioda dok je boravio u Japanu. Drugu stranu sale zauzimali su eksponati o brodu *Rog*, a *Splošna plova* iz Kopa (Slovenija) za izložbu pozajmila je dvije makete tog broda koje je napravio **Ivan Kordić** sa Raba. Predstavljani su instrumenti sa broda: busola, sekstant i smjerna ploča. Većina izloženih predmeta su vlasništvo autorke Duške Žitko. Ona je izložbu premijerno priredila prije tri godine, kao važnu i za Sloveniju, za *Boku Kotorsku i Pomorski fakultet Kotor*.

U programu otvaranja ove zanimljive i nadasve veoma korisne izložbe govorili su **Andro Radulović**, direktor kotorskog Pomorskog muzeja Crne Gore, **Franco Juri**, direktor piranskog Pomorskog muzeja *Sergej Mašera*, autorka izložbe Duška Žitko, te mr Stanka Štukelj, opunomoćena ministarka, zamjenica ambasadora Republike Slovenije, koja je otvorila ovo predstavljanje kapetana Podgornika i trgovačkog broda *Rog*. Voditeljica programa bila je Dolores Fabian, a u muzičkom djelu programa nastupila je klapa *Incanto*.

Riječ Andra Radulovića

Poštovane dame i gospodo, dragi prijatelji Pomorskog muzeja. Večeras imam izuzetnu čast da vam predstavim naše goste iz Pomorskog muzeja *Sergej Mašera* u Piranu koji su nam priredili veoma interesantnu izložbu pod nazivom **Zapovjednik kapetan Baldomir Podgornik i prvi (jugo)slovenski prekoookeanski trgovački brod Rog**. O sadržaju izložbe govoriće će naše kolege i prijatelji iz Pirana, a ja bih se osvrnuo na veze Pirana sa Kotorom i Bokom Kotorskom koje se već održavaju dugi niz godina. Možemo slobodno reći da grad Piran i grad Kotor imaju vrlo sličnu pomorsku tradiciju i istoriju.

Ove sličnosti iz prošlosti povezale ova dva Muzeja, tako da ova izložba nije igrom slučaja postavljena ovdje u Kotoru u Pomorskom muzeju Crne Gore. Piran, poznati pomorski centar kao i Kotor, od davnina bio je upućen na more. U 17. i 18. vijeku svojim brodovima prevozio je teret između jadranskih i sredozemnih luka. Međutim, grad Piran kao i grad Kotor i cijela Boka Kotorska u drugoj polovini 19. vijeka gube na značaju u pomorskoj trgovini i bivaju potiskivani od Trsta kao najznačajnijeg pomorskog centra na Jadranu.

Nakon drugog svjetskog rata 1954. godine decentralizacijom trgovačke mornarice SFRJ osnivaju se trgovačko brodarska preduzeća *Splošna plovba* u Piranu i *Jugoslavenska oceanaska plovidba* u Kotoru.

Glavni protagonist ove izložbe koju vam večeras predstavljamo, kapetan **Baldomir Podgornik** oboružan velikim pomorskim iskustvom između dva Svjetska rata i

Andro Radulović i Dolores Fabian

Fotografije: S. Dabinić

tokom Drugog svjetskog rata ploveći u konvojima, od samog osnivanja *Splošne plovbe* u Piranu 1954. godine, preuzima zapovijedanje jednim od prvih teretnih parobroda *Rog* u vlasništvu ovog brodarskog preduzeća.

Kapetan Podgornik završio je srednju pomorsku školu u Kotoru školske 1933/34. godine što se vidi i iz monografije prof. **Ljuba Mačića** izdate 2014. godine povodom 165 godina srednje pomorske škole u Kotoru. U spisku svršenih učenika pomenute školske 1933/34. godine na 8. mjestu nalazimo maturanta Baldomira Podgornika.

Pomorsko školstvo u Boki Kotorskoj datira od početka 16. vijeka, tako da se u Perastu spominje 1512. godine pomorska škola, koja se smatra najstarijom nautikom na istočnoj obali Jadrana. Te 1512. godine Perast je imao svojih 60 brodova na kojima su zapovijedali kapetani-učenici ove peraške škole. Krajem 17. ⇒

Kapetan Baldomir Podgornik i maketa prvog (jugo)slovenskog prekoookeanskog broda Rog

Fotografije: S. Dabinić

vijeka kapetan Marko Martinović u svojoj pomorskoj školi u Perastu podučava ruske plemiće praktičnim i teoretskim pomorskim vještinama. Nešto kasnije u 18. i 19. vijeku otvaraju se pomorske škole u Prčanju, Kotoru, Dobroti i Herceg Novom, gdje su se školovali kadrovi za tada ogromnu trgovačku flotu Boke Kotorske. Sigurni smo da je kapetan Podgornik odabrao da pohađa jednu od najboljih nautika, sa dugom tradicijom, gdje će dobiti najveća znanja o pomorstvu i pomorskim vještinama.

Kapetan Podgornik je od juna 1955. do maja 1956. godine sa 43 člana posade oplovio svi-

jet, kao što je to sto godina ranije uradio kapetan Ivo Visin. Ivu Visinu je trebalo tada sedam godina a kapetanu Podgorniku 11 mjeseci.

Proslavljeno ime **Sergeja Mašere** nosi Pomorski muzej u Piranu što je još jedna poveznica sa Kotorom. Narodni heroj poručnik bojnog broda Sergej Mašera rođen je u Gorici 1912. godine. U aprilu 1941. zajedno sa svojim kolegom Milanom Spasićem, takođe oficijom kraljevske mornarice na razaraču *Zagreb*, ne slušajući naređenje o napuštanju ratnog broda i predaji neprijatelju, detoniraju postavljeni eksploziv i dižu u vazduh cijeli razarač nestajući tako u hladnom moru Tivatskog Zaliva.

Nadamo se da će se ove neraskidive veze Kotora i Pirana i dalje održavati u interesu ova dva grada i njihovih Pomorskih muzeja.

Zahvaljujem na pažnji!

Fotografije: S. Dabinović

Publika na otvaranju izložbe

Duška Žitko o svom stricu kapetanu Baldomiru Podgorniku

Izložbe koje pravimo, a ovo je druga od ukupno šest, serija se završava iduće godine, značajne su zbog toga što na njima svi vide kako svaka fotografija, svaki dokument mnogo znači i treba štititi našu materijalnu i nematerijalnu baštinu. Postavka je obogaćena i animacijom broda, sa fotografijama mornara koji su nam u muzej donijeli svoje lične fotografije iz porodičnih albuma. Za divno čudo, kada smo se tražeći građu obratili građanima preko televizije i radija, u Arhivu Slovenije dobili smo dokumentarni film o *Ladi Rog* iz `58. godine, gdje se vidi čitava posada, gdje sam vidjela svoga strica kao nikad, jer je ovaj film stariji od mene, kazala je Duška Žitko, zahvalivši za saradnju **Iliji Mlinareviću**, kustosu Pomorsko-tehničke zbirke Pomorskog muzeja Crne Gore. ➔

Baldomir Podgornik na komandnom mostu broda *Rog*. Njegovih fotografija u uniformi zapovjednika ima vrlo malo. Uniformu nije često ni nosio. Zbog toga je nerijetko dolazilo do zabune kada bi predstavnici lokalnih vlasti došli u luke gde je stigao *Rog* i među posadom bezuspešno tražili osobu u uniformi zapovjednika kako bi ga pozdravili

⇐ Čitavog života slušam samo lijepe riječi o Kotoru i o Crnoj Gori, jer moj stric, brat moga oca, Baldomir Podgornik, školovao se ovdje u Kotoru tridesetih godina prošlog vijeka i završio Pomorsku školu, koja ga je inspirisala da na moru bude više od 40 godina...

Radujem se, jer je njegov otac, moj nono, sačuvao građu koju smo donijeli ovdje: prva vitrina je kotorska, tamo su svjedočanstva o završenoj školi, bio je odličan đak, kao što vidite, veoma harizmatičan. Prvi dio izložbe predstavlja život i rad Baldomira Podgornika, a drugi dio je o brodu 'Rog.'

Nakon što je završio Pomorsku akademiju u Kotoru moj stric Baldomir Podgornik je služio vojni rok u Sarajevu, a zatim je plovio na teretnim brodovima Kraljevine Jugoslavije 'Trsat' i 'Supetar' na kojima je i dočekaio Drugi svjetski rat.

Kad je jugoslovenski teretni brod bio torpediran kod Mozambika 1942. godine, on je spasio svoj dio posade za koji je bio zadužen. Tokom čitavog Drugog svjetskog rata plovio je na savezničkim brodovima, šest različitih, tamo su i imena, to su bili parobrodi kao ovaj 'Rog', koji je 'Splošna plovba' kupila 1954. godine, a bio je izgrađen u Kanadi 1944. godi-

ne. On je bio stručnjak koji se formirao najprije kod vas, u Kotoru, onda na raznim brodovima Kraljevine Jugoslavije, zatim kroz čitav Drugi svjetski rat.

Kad se osnovala Splošna plovba Slovenije 1954. godine, pozvali su ga za prvog kapetana malog broda Martin Krpan. Drugi brod je 'Rog', o kome je i ova izložba, prvi slovenački i jugoslovenski brod koji je oplovio svijet u samo 11 mjeseci.

I ovaj brod je imao tešku sudbinu, jer je doživio tajfun u Tihom okeanu i zatim je brod obnovljen u brodogradilištu u Kini, opet kao prvi jugoslovenski brod koji je pristao na obalu Kine. Kapetan Baldomir Podgornik je plovio kao zapovjednik na još pet različitih brodova 'Splošne plovbe' i tri nova broda, izgrađena u Uljaniku u Puli. Kad je prestao da ploviti, sedam godina (1963–1970) bio je predstavnik SP u Tokiju, objasnila je u emotivnom obraćanju Baldomirova bratanična i naglasila da priča neće stati ovdje, radujem se da je ovo prva u nizu izložbi koje ćemo imati ovdje u Pomorskom muzeju, a bilo bi nam drago i da u Pomorskom muzeju u Piranu organizujemo neku od vaših izložbi.

Franko Juri o saradnji dva muzeja

Direktor Pomorskog muzeja *Sergej Mašera* Piran **Franko Juri**, takođe, je naglasio da su Slovenija i Crna Gora, kao i Piran i Kotor u mnogim aspektima slični.

To nije samo zbog zajedničke jugoslovenske prošlosti već i zbog istorije i mletačkih uticaja na jadranskoj baštini. Kotor i Piran povezuje zajedničko zauzimanje za očuvanje i promovisanje bogate multikulturalne jadranske pomorske istorije i kuturne baštine, koja predstavlja veliki potencijal i doprinos razvoju kulturnog turizma, kazao je **Franko Juri** i dodao kako nije slučajno da muzeji sarađuju, kao punopravni članovi i u okviru Udruženja pomorskih muzeja Mediterana.

Ove godine smo na forumu u Napulju predstavili zamisao da u saradnji muzeja iz Italije, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Albanije i Grčke organizujemo mrežu jadranskih pomorskih muzeja, istakao je **Juri**, koji je nagovijestio i publikovanje monografije o brodu *Rog* i kapetanu *Baldomiru*.

Fotografije: S. Dabinić

Kapetan Baldomir Podgornik

Baldomir Podgornik, rođen je 1913. godine u Tolminu (Slovenija), kao prvo od šestoro djece, od oca *Filipa Podgornika*, učitelja, i majke, *Marije*, rođene *Lapanja*. Pomorac je postao 1934. godine, nakon završetka pomorske akademije u Kotoru.

Potkraj tridesetih godina prošlog vijeka plovio je kao oficir na trgovačkim parobrodima Kraljevine SHS, teretnim parobrodima *Trsat* i *Supetar*. Za vrijeme Drugog svjetskog rata službovao je na šest različitih teretnih brodova koji su plovili u savezničkim konvojima, gdje je stekao iskustvo s brodovima poput parobrod *Rog* koga je on preuzeo nakon kupovine, 23. oktobra 1954. godine.

Podgornik je bio zapovijednik prvog slovenačkog trgovačkog motornog broda *Sirob* preimenovanog u *Martin Krpan*, prvi zapovijednik prvog slovenačkog i jugoslovenskog prekookeanskog broda *Rog*, koga je vodio četiri godine, i prvi zapovjednik potpuno novih teretnih motornih brodova *Goranka*, *Trbovlje* i *Korotan*, izgrađenih u brodogradilištu Uljanik u Puli za *Splošnu plovbu* Piran. Šest godina bio je predstavnik Splošne plovlbe za Daleki istok u Tokiju, a četiri godine direktor Lučke kapetanije u Kopru.

Bio je na sahrani *Nikole Tesle* u Njujorku 12. januara 1943. godine, a 26. januara 1945. godine, prisustvovao je osnivačkoj sjednici Ujedinjenih nacija. Umro je 1989. godine.

Parobrod Rog

Parobrod Rog izgrađen je 1944. godine u brodogradilištu *Halifax Shipyards Ltd.* u Kanadi, kao teretni brod za snabdjevanje i plovidbu u sa-vezničkim konvojima, kakvi su za vrijeme Drugog svjetskog rata građeni u Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama kao na tekućoj traci.

Takvi brodovi bili su bolje opremljeni od obič- nih teretnih brodova: bili su opremljeni za sop- stvenu odbranu, imali dodatna ojačanja i pose- ban magnetski oklop za odbijanje mina.

Brod je bio dug 134,6 metra, imao 10.310 tona nosivosti pokretao ga je parni stroj snage 1.838 kW. Posada je imala 32 člana (od kojih šest ka- deta). *Splošna plovba* kupila je ovaj brod 23. ok- tobra 1954. godine. Prodaj je 1966. godine. Tri godine kasnije (1969.g.) novi vlasnik je brod po- slao u rezalište na Tajvanu.

Rog je bio prvi slovenački brod koji je oplovio

svijet, prvi slovenački brod koji je došao u Kinu, prvi slovenački brod koji je prošao kroz tajfun, na Rogu je održano zasjedanje prvoga Slovenačkog pomorskoga radnog savijeta.

Fotogalerija izložbe

Podgornikova svjedočanstva uključujući i kotorske *Nautike*

Instrumenti sa parobroda *Rog*

Panoi sa podacima o *Rogu*

Dolazak eksponata u Palatu Grgurina

A. Radulovič, nepoznata službenica slo-venačke ambasade u Podgorici, mr S. Štukelj, I. Mlinarevič, D. Žitko i F. Juri

POMORSTVO U KOTORU DANAS

U septembru je u Kotor pojedinačno dolazilo 29 kruzera. Oni su ukupno u naš grad uplovili 55 puta i pritom u Luci Kotor ostvarili 64 boravišnih dana. Prvi put je u drevni Kotor dolazila super luksuzna megajahta, ***Ulysses (Odisej)***. Riječ je o najnovijem dodatku floti svjetskih super plovila i jednoj od najcjenjenijih jahti 2018. godine. Nakon skoro četiri godine izgradnje, testiranja i opremanja, 116-metarska svjetska istraživačka super jahta nazvana po antičkom junaku Odiseju, napustila je još u junu njemačke vode i krenula prema Mediteranu. Jahta na sebi nosi impresivan izbor brzih plovila i ponuda za dnevna krstarenja. Među njenom *armadom* nalazi se i 21-metarska jahta *Princess 68*, koja je dobro osigurana na plovecem divu, a u more je spuštaju dvije masivne palubne dizalice. Osim plovila, na super jahti se nalazi i platforma za helikopter *Bell 429*, a putnicima služi kad prelaze velike udaljenosti na moru. Jahta može primiti 66 osoba. Njena vrijednost procijenjena je na 250 miliona dolara. Vlasnik luksuzne jahte je **Graeme Richard Hart**, najbogatiji Novozelčanin.

Brodovi koji su u septembru dolazili u Kotor

Adriatica (10-14), ***Athena*** (18. i 30), ***Azamara Quest*** (17. i 26), ***Celebrity Constellation*** (2. i 25), ***Crystal Esprit*** (10. i 24), ***Crown Princess*** (4, 11. i 27), ***Gemini*** (6), ***La Belle de l'Adriatique*** (15, 26. i 28), ***Le Lyrial*** (3, 10 i 17), ***Marella Celebration*** (5.), ***Marella Discovery 2*** (6. i 20), ***Mein Schiff 2*** (12), ***MSC Musica*** (1, 8, 15, 22. i 29.), ***MSC Sinfonia*** (23), ***Norwegian Star*** (3, 10, 17. i 25), ***Oosterdam*** (19), ***Panorama*** (22), ***Princess Eleganza*** (4-6), ***Queen Victoria*** (18), ***Relax*** (12-14), ***Rhapsody of the Seas*** (6, 9, 16, 20, i 23), ***Sea Dream II*** (21. i 23), ***Sea Cloud*** (21), ***Seabourn Odyssey*** (3), ***Silver Muse*** (24), ***SS Voyager*** (2. i 29), ***Star Flyer*** (7. i 25), ***To Callisto*** (1/2. i 8) i ***Vilma*** (24-28).

Foto: Internet

Super luksuzna jahta *Ulysses (Odisej)*, 1. septembra na sidrištu ispred kotorske luke

KAKO JE POČETKOM DRUGOG SVJETSKOG RATA
STRADA O NAJVEĆI BOKELJSKI TRGOVAČKI BROD TOG VREMENA

Torpedovanje i potonuće parobroda *Boka*

20 septembra 1940. godine

U noći oko 21.30 sati 20. septembra 1940. godine oko 52 milje sjeverozapadno od ostrva Retlin u Sjevernoj Irskoj njemačka podmornica nacističke Njemačke ratne mornarice U-138, na svom prvom borbenom patroliranju, torpedovala je jugoslovenski teretni parobrod *Boka* nedugo nakon čega je brod potonuo u dubine Irskog mora. Na brodu je bilo 34 člana posade predvođena kapetanom duge plovidbe **Albertom Malikom** iz Budve. On i još sedmorica članova posade stradali su u ovom tragičnom događaju početkom Drugog svjetskog rata. *Boka* je te kobne noći plovila u četvrtoj koloni velikog konvoja od 40 savezničkih trgovačkih brodova OB-216 koji se kretao ka Americi.

PAROBROD BOKA
Izgrađen: 1920. g.
Brodogradilište:
Canadian Vickers

PAROBROD BOKA
Teretnjak 5.560 t
Dužina 122 m
Širina 16 m
Brzina 11 čvorova
Parni stroj trostruke
ekspanzije

Nacistička podmornica U-138 je cijelog dana progonila konvoj i tek uveče uspjela da se neopaženo pod vodom, uvuče u konvoj i ispali svoja tri torpeda i potopi tri broda. *Boka* je stradala od drugog. Prvi torpedo fatalno je oštetio veliki britanski brod-fabriku za preradu ulovljenih kitova *New Sevilla* od 13.800 tona. Konvoj su pratila samo dva razarača i jedna korveta, koji su bili daleko od mjesta na kojem se U-138 prikradala plijenu.

*Veoma jaka detonacija. Visok vodeni i stub dima po sredini boka neprijateljskog broda. Pogodeni brod odmah je počeo da tone krmom. Izgled pogođenog broda: teretnjak, vjerovatno pet štiva, dva jarbola, okomit pramac i normalna kрма. Procjena veličine mete: oko 7.000 tona, opisao je potapanje Boke u Dnevniku komandant U-138, poručnik bojnog broda **Volfgang Lit (Luth)**.*

Samo nekoliko minuta nakon *Boke* U-138 je fatalno oštetila britanski putnički brod *City of Simla* od 10.140 tona, dok je četvrta žrtva podmornice u ovoj akciji bio je britanski teretnjak *Empire Adventure* od 5.145 BRT, koji je torpedovan i oštećen u ranim jutarnjim časovima 21. septembra.

Tip podmornice U-138

Podmornica U-138 (44 metara duga) kompletno je izgrađena 27. juna 1940. godine u brodogradilištu u Kilu. Na prvi borbeni zadatak krenula je 10. septembra iste godine pod komandom Volfganga Lita. Sprovela je pet borbenih patrola u kojima je potopila šest brodova zbirne tonaže 48.564 BRT i oštetila jedan brod od 6.993 BRT. Samopotopljena je 18. juna 1941. godine nakon što su je prethodno oštetili britanski razarači zapadno od Kadiza u Španiji. Nije bilo žrtava među 28 članova njene posade.

Fatalno pogođena torpedom ispaljenog sa U-138, *Boka* se zaustavila, u strojarnici je izbio manji požar. Nakon što je brod pogođen sa udaljenosti od oko 300 metara, stigla je naredba da se ispusti para iz kotlova. Međutim, samo koji minut kasnije uz desni bok Boke odjeknula je strahovita eksplozija koja je uzdrmala čitav brod.

Voda je krenula da nadire u trup dok se posada borila da spase teško povrijeđenog ložača, Rumuna **Sestu Maruleskua**, u čemu su i uspjeli i evakuisali ga sa broda. U tom času ocijenili su da je **Gojko Vukasović**, vođa mašine iz Morinja, poginuo u mašinskom prostoru pa su u more spustile i čamac gdje je bio i Gojkov raspored. Gojko je, međutim, od siline detonacije neko vrijeme ostao ležati bez svijesti, ali se ubrzo povratio i kroz potpunu tamu polako, prema sjećanju, izašao iz strojarnice i uputio se na palubu ka čamacu za spasavanje gdje mu je bio raspored za slučaj napuštanja

broda. Ali, čamca nije bilo, jer se pri spuštanju u more u opštoj zbrci isti razbio o bok broda pa su svi koji su bili u njemu popadali u more i utopili se. Igrom slučaja, Gojko je izbjegao sigurnu smrt.

Spasio se tako što je otišao sam na drugi bok broda gdje je bio preostali čamac za spašavanje koji se takođe već bio otisnuo ali je neko sa tog čamca, na nekoliko desetina metara od broda, u odsjaju plamena na palubi *Boke*, primijetio Gojka dok je pokušavao da ih dozove. Vratili su se nazad, pa se Morinjanin do čamca spustio niz konope što su visili sa soha do mora.

U torpedovanju broda poginuo je i konobar **Ante Veršić** iz Vinjerca u Hrvatskoj i pet mornara – dva Grka, te po jedan Belgijanac, Argentinac i Portugalac. Stradao je i zapovjednik broda, kapetan duge plovidbe **Albert Malik** iz Budve koji je život izgubio prilikom evakuacije sa *Boke*. Rumun Marulesku je ipak umro od posljedica ranjavanja.

U britanskom konvoju *Boka* je plovila sa teretom velškog uglja kojeg je prethodno ukrkala u luci Beri. Četiri dana brod je trebalo da plovi kroz Irsko more i Sjeverni kanal, a po izlasku u sjeverni Atlantik, 23. septembra, da se odvoji od konvoja i sama nastavi na jug prema Africi, ka lukama Fritaun u Sijera Leoneu i Takoradi u Gani. Tu je trebalo da isporuči teret.

Uposjed Zetske plovidbe *Boka* je dospijela 1936. godine kupovinom broda **Canadian Planter** od mješovite kanadsko-australijsko-novozelandske kompanije *MANZ Line* iz Montreala. *Boka* je tada postala najveći brod u floti do rata najveće privatne brodarske kompanija na tlu današnje Crne Gore. Vlasnik

Boka dok je plovila kao *Canadian Planter*

većine akcija preduzeća *Zetska plovidba*, postao je od 1936. godine najbogatiji Crnogorac – **La-le N. Zuber** sa Cetinja. U ratnom vihoru *Zetska plovidba*, kojoj je pripadala potopljena *Boka*, do 1945. godine izgubila je 15 brodova, tj. ve-

ći dio svoje flote. Ostatak flote je nakon rata nacionalizovan.

Gojko Vukasović je nastavio da plovi tokom Drugog svjetskog rata na drugim brodovima imajuću i dalje puno sreće. Poslije rata skrasio se uz porodicu u zavičajju u Morinju, pa je penziju dočekao kao ložač u kotlarnici Specijalne bolnice *Vaso Čuković* u Risnu. Umro je 1985. godine, u 80-toj godini života.

Komandant podmornice U-138, poručnik bojnog broda Wolfgang Lit, dostigao je tokom Drugog svjetskog rata drugo mjesto na listi najboljih po učinku podmorničara Trećeg Rajha i do čina kapetana bojnog broda. Lit je tokom skoro šest ratnih godina imao 15 patrola na kojima

je potopio 46 savezničkih trgovačkih brodova sa ukupno 225.204 BRT, i francusku podmornicu *Doris*. Oštetiio je dva broda sa zbirnih

17.343 tona. Komandovao je sa šest njemačkih podmornica. U pomorskoj istoriji najviše će ostati zabilježen kao komandant podmornice U-181 koja je od marta do oktobra 1943. godine napravila drugo po dužini trajanja najveće krstranje od svijju njemačkih podmornica u Drugom svjetskom ratu. U-181 i Lit su u veoma teškim uslovima, ostali čak 206 dana, tokom kojih su potopili 10 savezničkih brodova sa ukupno preko 45.300 tona deplasmana.

NAPOMENA: Za ovaj prilog korišćen je tekst novinara i publiciste **Siniše Lukovića** objavljen na portalu *Bokanews*

Tredije jedrenjaka

BARK LEOPOLDINA BAUER zahvatio je u noći između 11. i 12. septembra 1869. godine strahoviti uragan u engleskom kanalu Lamanš, u neposrednoj blizini rta i svjetionika Portland Bill. Barkom je zapovjedao bokelj kapetan **Franjo Luković**, koji je zajedno s posadom uspio sačuvati brod od tragedije. Prema nekim navodima, strašni uragan uništio je oko stotinu brodova, a nekim čudom *Leopoldina Bauer* je izašao kao pobjednik nad olujnim morem.

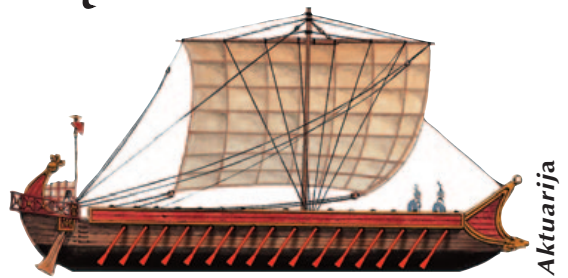
Zbog važnosti događaja i srećnog ishoda ovog barka koji je stigao na odredište, lako je moguće da se pretjerivalo sa cifrom postradalih brodova, ali je historijski poznato da je taj uragan odnio na dno mora veliki broj jedrenjaka.

Dramu broda *Leopoldina Bauer* iste 1869. godine ovjekovječio je, po porudžbini, italijanski slikar marinista **Đovani Luco**. Na slici se vidi bark kako jedri razjarenim morem, pramcem okrenut na lijevu stranu. Brod je nagnut u stranu, bočno okrenut posmatraču. Dijagonalno, prema nebu, streme tri jarbola poderanih i savijenih jedara. Ispod pramčanog kosnika prelijeva se veliki val, a ogromna količina vode prekrila je sve do krme, na kojoj užasna posada posmatra divljanje snažne prirodne stihije. Sa desne strane u moru, u prvom planu, nalaze se dva prevrnuti jedrenjaka, a nešto dalje prema obali nasukano je još mnoštvo brodova. Članovi posade tih brodova prikazani su kao utopljenici, koje je more izbacilo na obalu, a neki, živi, plivaju i zapomažu.

Kapetan Franjo Luković poklonio je sliku kao zavjet Bogorodičinom hramu.

Pomorstvo

Rječnik

BRODOVI RIMSKOG CARSTVA (IV): glavno oružje rimskog ratnog broda bio je njegov ojačani pramac, koji se zvao *ovan* (lat. *rostra*). *Ovan* je korišćen za potapanje ili onesposobljavanje protivničkog broda tako što se probijala rupa u njegovom trupu. Takva tehnika je, međutim, zahtijevala veoma pokretljiv brod i vještu uvježbanu posadu. Nenadmašne u tome bile su trireme. Kada su se pojavili veći brodovi od trirema na njih su postavljane ratne sprave poput balista i katapulta. Rimski mornari, inače, nisu bili posebno vješti u potapanju protivničkih brodova tehnikom udaranja *ovnom*, pa su se počeli više oslanjati na bacačke sprave i naročito na prebacivanje iskusnih legionara na palubu protivnika. U tome im je dosta pomagao značajan tehnički izum koji se pripisuje rimskim pomorcima tokom Prvog punskog rata, a koji se zvao - *korvus*.

Stari jedrenjaci

Bark Austriaco *Leopoldina Bauer*; gvaš i tuš na papiru, 55 x 35 cm; Đovani Luco, 1869. g.